

63364-
Вибір поезій

ІВАНА ФРАНКА

З портретом

Ціна 12 центів.

SALEM, Mass.

Накладом друкарні М. Галька і Г. Лесюка

126 DERBY Street

1908

80K

~~1010 sp.~~

1010K

I
φ/B-410

12. sp.

06

ВИБІР ПОЕЗІЙ

ІВАНА ФРАНКА

З портретом

Ціна 12 центів.

63364

SALEM, Mass.

Накладом друкарні М. Галька і Г. Лесюка

126 DERBY Street

1908

І. Франко.

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И- 34217

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожу,
Людским призи́рством, ніби струпом
(вкритий!

Твоїм будущим душу я трівожу;
Од сорому, який нащадків пізних
Палитиме, заснути я не можу.

Невже тобіна таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїздних?

Невже по вік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм

Тебе скував і запряг на вірність?
Невже тобі лиш не судилось діло,
Щоб виявило твоїх сил безмірність?

Невже за дармо стільки серць горіло
До тебе найсвятійшою любов'ю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

Задармо край твій весь политий кров'ю
Твоїх борців? Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоров'ю?

Задармо в слові твоєму іскряться
І сила, й м'яккість, дотеп і потуга
І все, чим може вгору дух піднятися?

Задармо в пісні твоїй ллється туга
І сміх дзвінкий і жалощі кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?

О, ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І в день воскресний твого повстання.

О, якби пісню вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!

О, якби пісню вдать палку, натхненну,
Що мільйони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Якби!... Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим ситом,—
Не нам тебе провадити до бою!

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом,

Покотиш Чорним Морем гомін волі,
І глянеш, як хазяїн домовитий
По своїй хаті і по своїм полі.

Приймиж цей спів, хоч тугою повитий,
Та повний віри; хоть гіркий, та вільний;
Твоїй будущині задаток слізми злитий,
Твоєму генію мій скромний дар весільний.

КАМЕНЯРІ.

Я бачив дивний сон: немов передо мною
Безмірна, та пуста, і дика площа,
А я, прикований ланцем залізним стою
Під височенною гранітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.
У кожного чоло життя і жаль порили,
І в очі кожного горить любови жар,
І руки в кожного ланци, мов гадь, обвили.
А плечі вниз усі вони схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь
(тягарь.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам з гори, мов грім гремить
„Дупайте цю скалу! Нехай ні жар, ні холод
Не спинить вас! Зносить і труд, і спрагу,
(і голод

Бо вам прзначено скалу оцю розбити.”
І всі ми, як один, підняли в гору руки,
І тисячі молотів о камінь загуло,
І в тисячі боки розприскалися штуки
Та відривки скали; ми з силою роспуки
Раз по-раз гримали о кам'яне чоло.
Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий

Так наші молоти греміли раз-у-раз,
І пядь за пядею ми місця здобували;
Й хоч не одного там калічили ті скали,
Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.
І кождий з нас те знав, що слави нам не
(буде,
Ні пам'яті в людей за цей кривавий труд,
Що аж тоді підуть по цій дорозі люде,
Як ми проб'єм її та порівнаєм всюди,
Як наші кости тут під нею зогниють.
Та слави людської ми зовсім не бажали,
Бо не герої ми і не багатирі...
Ні, ми невольники хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху поступу ми лиш каменярі.
І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт;
Що кров'ю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.
І знали ми, що там далеко десь у світі,
Котрий ми кинули для праці, поту й мук,
За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
Що други й недруги гнівнії та сердиті
І нас, і намір наш, і діло те клянуть.

Ми знали це, і в нас нераз душа болїла
І серце рвалося і груди жаль стискав;
Та сльози, анї жаль нї біль пекучий тіла,
Анї прокляття нас не відтягли від дїла,
І молота нїхто із рук не випускав.
Оттак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках...
Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівнаєм правді путі,
І щастя всіх прийде, по наших аж кістках.

НА СУДІ.

Судіть мене, суді мої
Без милости хвальшивої,—
Не надійтесь що зійду я
З „дороги нечестивої,”
Не надійтесь, що голову
Перед вами смирно схилю я;
Що в добрість вашу вірити
Буду одну хоть хвилю я...
Судіть мене без боязні:—
Бо ж сильні ви — те знаєте;
Судіть без встиду, бо ви встид
На привязі тримаєте.
Судіть, як каже право вам,
Судіть гостріше, тяжче ще—
Бо ви і право то одно
В одній машині колісцє...
Тільки одно прошу я вас:
Скажіть виразно й сміло ви,
Яка вина моя і тих,
Що разом з нами йдуть і йшли?!
Скажіть виразно:— люде ці

То зрадники--вони хотять
Перетворить, перевернуть,
Звалити ввесь суспільний лад...
Та й ще скажіть, за що хотять
Перевернути лад цілий?!—
За те—що паном в нїм богач,
А гнесь слугою люд нїмий!
За те що чесна праця в нїм
Придавлена, понижена,
Хоть ввесь той ваш суспільний лад
Піддержує й живить вона!
За те, що дармоїдство тут
З робучих рук ссе кров і піт!
За те, що в школах і церквах
Темнота лється, а не світ!
Що лється мільонів кьов
По прихоті панів, царів!
За те, що люде людям тут—
Кати, боги, раби, гірш псів!
Та й ще скажіте, як той лад
Перевернути хочем ми!...—
Не збруєю, не силою
Вогню, заліза і війни,
А правдою і працею

Й наукою... А як війна
Кривава понадобиться—
Не наша буде в тім вина!
Та й ще скажіть, що ви й сами
Не відмовляєте нам то,—
Що правду ми говоримо,
Що прямо й чесно ми йдемо
За правдою... Все це скажіть,
Судді мої, по-щирости,—
Тоді в імя цього ладу
Судіть мене без милости!

ПРИВИД.

Холодна ніч. Спокійно, важно, звільна
На землю вохкий сніг паде й паде;
З густої тьми журба якась мотильна
Вихилює лице своє бліде.

Лямпи горять. Колеса світлянії
Довкола них стїснились; мерехтить
Крївавий блиск. Неначе сонні мрії
Фіярки мигають і гинуть в-мить.

На тротуарах ще прохожих сила
Ціліндри, шуби, модні боа дам
І драні лахи—ріжнобарвна хвиля
Пливе, гуде, спіраєсь тут і там.

І я в юрбі, сумний і самотній,
Пливу безвладно, щоб за власних дум
Втекти—та невідступний і глибокий
Зо мною в серці все несесться сум.

І наче той, що тоне і в знесилї
Шукає гілки, корня, стебельця,—
Так я між лиць тих в перстій люду хвилі
Шукаю щиро-дружного лица.

І враз я здеревів і стрепенувся,
Щось горло стисло, в грудях сперло дух...
Тїкати бажав, але й не ворохнувся,
Мов оглушив мене важкий обух.

То не обух! То йшла передо мною
Висока постать, рівна та струнка,
Оглянулась, хитула головою,
Моргнула на прохожого панка.

Оглянулась ще раз. Великі очі
Глибокі, темні мов та чорна ніч,
З моїми стрілись і в безодні ночі
Пронали... двоє їх спішило пріч.

А я стояв, мов стовп. Юрба народу
Мене штовхала, сувала раз-в-раз,
Та я не чув ні холоду, ні болю,
Мов огник свідомости в мізку згас.

„Вона!...” Із уст одно те слово присло,
Та в ній була магічна міць страшна,
Мов камінь млиновий, за шию тисло
Мене одно словечко це: „Вона!”

Вона! ця гарна квітка, „сон царівни,”
Котрої розцвітом втішався я,
Котрої запах був так чарівний,
Що й доси п'яна ним душа моя!

Вона, котрій я все бажав віддати,
Ввесь скарб душі, всі думи, всі чуття,
Котрої слід я рад був цілувати,
В котрій вбачав красу і ціл буття.

Та, що мене одніським словом своїм
Могла героєм, генієм зробіть,
Обдарувать надією й спокоєм,
Заставить все найвищеє любити.

Та, що в руці від раю ключ держала,—
Вона його закинула в багно,
І чарівного слова не сказала...
Чи хоч в душі гризе її воно?

Не словом—рухом, поглядом холодним
Мене зіпхнула в темний рів без дна.
Лечу!... Валюсь!... Та там внизу в безодні
Хто це пронащій, стоптаний? Вона!

Стій привиде! Скажи, яка неволя
Тебе зіпхнула з радісних вершин?
Хто смів красу й пишноту цього поля
Втоптать в болото і з яких причин?

Чи голод, холод і сирітства сльози,
Чи та жага, що серце рве й скребе
Що хилить волю, мов та буря лози,
На торг ганьби цей вишнула тебе?

Постій! Постій! Я вмію це відчути...
Моя любов не згасла ще, горить.
Зуміє райський ключ зо дна здобути,
Зуміє рай запертий одчинить.

Не чує! Щезла з ним у пільмі ночі,
Лиш вид її проняв мене, як ніж,
О лїпше б вам було ослїпнуть, очі,—
Було б в душі яснїш і спокійнїш!...

ГІМН.

Вічний революціонер—
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ, щастя й волю,
Він живе, він ще не вмер,
Ні пекельні тортури,
Ні тюремні чорні мури,
Ані війська муштровані,
Ні гармати лаштовані,
Ні шпiонське ремесло
В гроб його ще не звело,

Він не вмер, він ще живе!
Хоч од тисяч лiт родився,
Та аж вчора розповився
І о власній силі йде
І простує, і міцніє,
І спішить туди, де дніє;
Словом сильним, мов трубою,
Міліони рве з собою,—
Міліони радо йдуть,
Бо це голос духа чуть,

Голос духа чути скрізь:
По журних хатах мужицьких,
По варстатах ремісницьких,
По місцях недолі й сліз.
І де тільки він роздасться,
Щезнуть сльози сум нещастя,
Сила родиться й завзяття
Не ридать, а добувати,
Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Не люде наші вороги,
Хоч люде гонять нас і судять
І запирають до тюрми
І осьмівають нас і гудять.

Бо люде що? Каміня те,
Котре розбурхана весною
Валами котить і несе
Ріка розлитая з собою.

Не в людях зло, а в путах тих,
Котрі незримими вузлами
Скрутили сильних і слабих
З їх мукою і їх ділами.
Мов Ляокоон серед змій,
Так люд увесь в тих путах вьэся...
Ох і коли ж той скрут страшний
На тілі велетня порветься?

ФАНТАСТИЧНІ ДУМИ, ФАНТАСТИЧНІ МРІЇ...

Якби знав я чари, що спиняють хмари,
Що два серця можуть ізвести до пари,
Що ламають пута, де душа закута,
Що в поживу ними зміниться й отрута, —
То те́бе би, мила, обдала їх сила,
Всі в твоїм би, серці іскри погасила,
Всі думки й бажання за одним ударом,
Лиш одна любов би вибухла пожегаром.
Обняла б достоту всю твою істоту,
Мислі б всі пожерла, всю твою турботу...
Тільки мій там образ і яснїє й гріє...
Фантастичні думи! фантастичні мрії!...

Якби я був лицар і мав панци добрий,
І над всіх був сильний, і над всіх хоробрий,

Я би з перемоги-вороги під ноги,
Що до тебе не дають дороги!
Я б добувсь до тебе через мури й стїни,
Я побив би смоки розметав руїни,
Я б здобув скарби всі що їх криє море.
І до ніг твоїх би положив, о зоре!...
Де б тебе не скрито, я б зламав верії...
Фантастичні думи! фантастичні мрії!...

Якби я не дурей, що в думках лиш кисне,
Що співа і плаче, як біль серце тисне,
Що будуще бачить людське і народне,
А в сучаснім блудить, як дитя голодне;
Що із неба ловить зорі золотії,
Але до дівчини приступить не вміє;
Ідеали бачить геть десь за горами,
А живеє щастя з рук пустив без тями;
Аж тепер, запізно, плаче та дуріє...
Фантастичні думи, фантастичні мрії!...

В ШИНКУ.

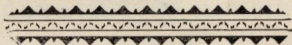
Сидів в шинку і пив горілку,
Бо коло серця щось пекло.
Згадав про діти, хвору жінку,
Згадав про щастя, що втікло...
Згадав, як був господар він,
Як шанували всі сусіди,
Всяк оддавав йому поклін
І слово доброє завсіди.
А далі... далі не хотів
І згадувать! настало лихо!
Чому мовчати він не вмів,
Коли казали бути тихо?
Коли громаду кривдив пан,
Чому він мусів позиватись?
Хоч не його зорали лан,
З панами права добиватись?...
І не добивсь з панами права,
Ще й сам од них біди дізнавсь,
Громадська пропала справа.
Він сам до крихти зруйнувавсь:

Худоба, хата, поле й сад,
Пішли за кошта судові...
В широкий світ, неначе в ад,
Його з сім'єю без надії,
Без хліба пхнули. Жінка мре.
Із голоду на переднивку,
У наймах діти...—Тато де?—
Сидить в шинку і п'є горілку.

По бурхливім океані
Серед пінявих валів
Наша флота суне б'ється
До незвісних берегів.
Плещуть весла, гнуться щогли...
Ось і пристань затишна
Завертай! І бік при боці,
І стерно біля стерна—
Кидай якорі! На беріг
По помостах виходи!
Ні чечерк! Ще ледве дніє...
Пусто скрізь... Ставай в ряди!

Сонний город ще дримає...
Схопимо його у сні...
Перший крик—наш окрик бою
І побіднії пісні.
Та заким рушать, пускайте
Скрізь огонь по кораблях,
Щоб всі знали, що нема нам
Бороття на старий шлях,
Бухнув дим! Хлюпоче море...
Щось мов стогне у судні!...
Паруси залопотіли,
Наче крила огняні.
Гнуться реї, сиплють іскри,
Мов розпалені річки...
Снасть скрипить... Високі щогли
Запалали, мов свічки...
Що за нами, хай на віки
Вкриє попіл життєвий!
„Або смерть, або перемога!”—
Це наш оклик бойовий!
До одважних світ належить.
К чорту боязнь навісну!
Кров і праця нам збудують
Нову, кращу вітчину!...

У ЦАРИЦІ.

У цариці моєї високий дворець
На сімьох він стовпах золотих,
У цариці моєї блискучий вінець
Од алмазів горить дорогих.

У цариці моєї в зеленім саді
Краса рож і лілей росцвила,
І сріблястий потік у прозорій воді
Ловить блиск її кіс і чола.

Та не чує вона, що струмок шипотить,
І не гляне вона на квітки;
Блиск очей лазурових скорбота тьмарить,
І журба заповнила думки.

Вона бачить: в північній десь там сто—
Де мороз і туман, і біда, (роні,
З злою силою тьми у нерівній борні
Нею лишений друг пропада.

Свій алмазний вінець відкида на цю вість
Двір лишає і золото все,
І до друга певірного—нежданий гієть—
Своє серце пречисте несе.

Мов над трупом—зимою весна молода,
Вся блискуча схилилась над ним,
І покрила його, мов зірниця бліда,
Промінистим покровом своїм.

І розпалися темнії сили до тла,
Чистим полум'ям ввесь він горить,
І з любов'ю в чудових очах почала
Стиха другу вона говорить:

—,,Знаю, воля твоя наче морська струя:
Колись ти вірність мені хоронить
І ти клятву зламав... та чи ж зрада твоя
Могла серце моє одмінить?"

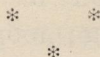
Земле, моя всеплодущая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині.
Краплю, щоб в бою сильніше стояти,
Дай і мені!

Дай теплоти, що розширює груди,
Чистить чуття і відновлює кров.
Що до людей безграничну будить
Чисту любов!

Дай і огню, щоб ним слово налити,
Душі стрясать громовую дай власть
Правді служити, неправду палити
Вічну дай страсть!

Силу рукам дай, щоб пута ламати,
Ясність думкам—в серце кривди влучать,
Дай працювати, працювати, працювати,
В праці сконати!

Чого являєшся мені

У сні?

Чого звертаєш ти до мене

Чудові очі ті ясні,

Сумні,

Немов криниці дно студене?

Чому уста твої німі?

Який докір, яке страждання,

Яке несповнене бажання

На них, мов зарево червоне,

Займається і знову тоне

У тьмі?

Чого являєшся мені

У сні?

В життю ти мною згордувала,

Моє ти серце надірвала,

Із нього визвала одні

Оті ридання голосні—

Пісні.

В житю мене ти й знать не знаєш,

Ідеш по вулиці—минаєш,

Вклонюся—навіть не зирнеш

І головою не кивнеш.
Хоч знаєш, знаєш, добре знаєш,
Як я люблю тебе без тям,
Як мучусь довгими ночами
І як літа вже за літами
Свій біль, свій жаль, свої пісні
У серці здавлюю на дні.

О, ні!

Являйся, зіронько, мені

Хоч в сні!

В життю мені весь вік тужити—

Не жити!

Так хай те серце, що в турботі,

Неначе перла у болоті,

Марнїє, вяне, засиха,—

Хоч в сні на вид твій оживає,

Хоч в жалощах живіше грає,

По людські вільно оддыха,

І того дива золотого,

Зазнає щастя молодого—

Бажаного. страшного того

Гріха!

СОНЕТ.
(З Шекспіра).

Нераз я кличу смерть, бо нудно бачить в
(сьвітї,
Як ходить працівник в жебрацькому лах
(мітї,
А капосне ніщо блищить у пишнім строю,
В вірність щирая знай бьється з клеветою.

Як славу має й честь огида, і облуда,
А чистоту он там сквернить насилля дике,
Як чистоту ганьбить ось стовпище велике,
А власть над всіми зла, як на очах полуда.

Перед надсилою художество німіє,
А дурень мудрому одмірює права,
І правда злякана, безпомічна дуріє,
А добрий в найми йде, а ледар ужива—

Умер би! Ні, держусь трівогою одною;
Як я умру, й любов моя умре зі мною.

НА РІКАХ ВАВИЛОНСЬКИХ.

На ріці вавилонців і я там сидів,
На розбитий орган у роспуці глядів.
Наді мною ругавсь вавилонців собор:
— „Заспівай нам що будь! Про Сіон про
(Табор! ”

— „Про Сіон? про Табор? Їм вже чести
(нема!

На Таборі—пустель! На Сіоні—тюрма.
Лиш одну хіба пісню я вмію стару:
Я рабѣм уродивсь та рабѣм і умру.
Я на світ народився під свист батогів,
Із невольника батька, в землі ворогів.
Я хилитись привик од дитинячих літ,
І всьміхатись до тих, що катують мій рід.
Мій учитель був пес, що на лапки стає,
І що лиже ту руку, яка його б'є.
І хоч зріс я, мов кедр, що вінчає Ливан,
Та душа в мні похила, повзка, мов бур'ян.
І хоч часом, мов грім, гримне слово моє,
То це бляшаний грім, що нікого не вб'є.
І хоч вирвется з уст крик: „хай гине тирач!“
То не крик це душі, тільки брязкіт кайдан.

І хоч в душу вірвесь часом волі приваб,
Але кров моя—раб. Але мозок мій—раб!
Хоч я пут не носив на руках, на ногах,
Але нервах носив все невольницький страх,
Хоч я вільним зовусь, а як раб спину гну,
І свобідно в лице нікому не зирну.
Перед блазнем усяким корюся, брешу,
Вільне слово в душі, наче свічку гашу.
Хоч тружусь день і ніч, не доїм не до сплю
А все чується: це я на панськім роблю.“
І хоч труд свій люблю, авсе чую гачок:
Ти прикутий до нього, мов раб до тачок,
Хоч добра доробивсь, та воно лиш тяжить,
Мов чуже для когось мушу я сторожить.
З ким в життю не зійдусь, все підляжу йому
Сяк чи так вибірай,—все найтяжче візьму.
І хоч часом в душі піднімається бунт,
Щоб із пут отрястись, стати твердо на
(ґрунт.
Ах, то й це не той гнів, що шаблюку стиска,
Це лиш злоба низька і сердитість рабська!
Вавилонські жінки ,одвернувшись ідїть,
І на мене здивовано так не глядїть!
Щоб не впало прокляття моє на ваш плід
Не прийшлося би раба привести вам на світ.

Вавилонські дівчата, минайте мене,
Хай мій вид співчуттям серце вам не
(торкне!

Щоби вам не судилась найтажча судьба
Найстрашніша клятьба—полюбити раба!“

„Жени руськія восплакашася.”

Де не лилися ви в нашій бувальщині,
Де, в які дні в які ночі,
Чи в половеччині, чи то в князівській удаль-
(щині,
Чи то в козаччині, лядщині, ханщині, пан-
Ріднії сльози жіночі? (щині,
Скільки сердець розривалось, ридаючи,
Скільки звялили страждання!
А як же мало таких, що міцніли, складаючи
Слово до слова, в безсмертних піснях вили-
Тисячолітні риданя! (ваючи

Слухаю, сестри, тих ваших пісень сумовитих,
Слухаю й стиха міркую:
Скільки сердець тут розбитих, могил тут
(розритих,
Жалощів скільки неситих, слів вийшло про—
На одну пісню таку?.. (литих

НЕ ПОРА.

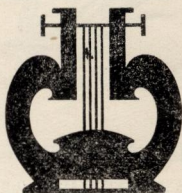
Не пора, не пора, не пора
Нам, братове, чужинцям служити:
Довершилась України кривда стара,—
Нам пора для України жити.

*Слова 9-ї
Зміни*

Не пора, не пора, не пора
За неvigласків лити свою кров.
І любити того, що наш люд обдира,—
Для України наша любов.

Не пора, не пора, не пора
Врідну хату вносити роздор!
Хай пропаде незгоди проклята мара
Під України эднаймось прапор!

Бо нора ця виликая эсьць:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжём, щоб волю і шастя, і чесьць:
Рідний край, здобути тобі!

З М І С Т .

	Ст.
Народе мій,	1
Каменярі	4
На суді	7
Привид	9
Гімн	14
Не люде наші вороги	16
Фантастичні думи	17
В шинку	19
По бурхливім океані	20
У цариці	22
Земле моя	24
Чого являєшся мені	52
Сонет	27
На ріках Вавилонських	28
Жени руськія	30
Не пора	31

Похибки друкарські.

Ст. 2 16-й рядок з гори, місто пісню, маэ
бути хвилю.

Ст. 4 15-й рядок з гори,
місто прзначено, маэ бути прізначено.

Ст. 5 22-й рядок з гори місто ї, маэ бути і.

„ 10 14-й „ „ „ за „ „ од.

„ „ 19-й „ „ „ перстій, маэ бу-
ти пестрій.

Ст. 11 26-й рядок з гори,
місто хитула маэ бути хитнула.

Ст. 17
13-й рядок з гори, місто панци, маэ бути
панцир.

34.2

ф $\frac{I}{B-41}$

ВИБІР ПОЕЗІЙ
ІВАНА ФРАНКА

З портретом

Ціна 12 центів.

SALEM, Mass.
Накладом друкарні М. Галька і Г. Лесюка
126 DERBY Street
1908